Archive of SID.ir

Geography & Regional Planning Quarterly, 13 (1), 2023

Geography & Regional Planning quarterly

Journal Homepage: www.jgeoqeshm.ir

Research Paper

Analyzing the legal regime of the government's duties towards economic distributive justice with an emphasis on the Iranian Constitution and international covenants

Kazem Aliyon [a], Kheirollah Parvin [b*], Mostafa Saraji [c]

[a]. *PhD student of Public Law Department, Qeshm Branch, Islamic Azad University, Qeshm, Iran*

[b]. *Full Professor, Department of Law, University of Tehran, Tehran, Iran*

[c]. *Assistant Professor, Department of Law, Bandar Abbas Branch, Islamic Azad University, Bandar Abbas, Iran*

ARTICLEINFO

Keywords:
Government, distributive justice, commitment of government, international covenant, constitution

ABSTRACT

One of the most important duties of the government in order to achieve distributive justice is to eliminate poverty and deprivation in the society, which can be identified in the Iranian constitution and the international covenant. The rights of the international covenant are also included in the constitutions of most of the countries of the world, including the country of Iran, and the governments are committed to these rights, despite the limitation of their sovereignty; But the problem is that despite the many efforts of the government and the duties that are under the responsibility of the government based on the laws, but until now, distributive justice has not been achieved in the desired way. The present research is done with descriptive and analytical methods, while explaining and analyzing the legal aspects of the important and fundamental concepts of the subject, with the aim of identifying the obligations of the government related to distributive justice in the constitution and the international covenant, and with legal analysis and interpretation, it has been investigated how the subject is viewed from different perspectives.

Citation: Aliyon, K., Parvin, K., & Seraji, M. (2023). Analyzing the legal regime of the government's duties towards economic distributive justice with an emphasis on the Iranian constitution and the international covenant. Geography (Regional Planning), 13(50), 335-346.

http://doi.org/10.22034/jgeoq.2023.289653.3126

∗ . Corresponding author (Email: nader. khparvin@ut.ac.ir)

Copyright © 2023 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

Extended Abstract

Introduction

By examining the laws of the country, including the constitution and the law of five-year development plans, economic, social and cultural rights can be identified, and the constitution has given special attention to these rights, and in different chapters of this law, including the introduction and principles 2 (paragraph 6), 3 (paragraphs 12, 14), 19, 20, 28, 29, 31, 43, etc., with emphasis on eliminating poverty, deprivation and creating welfare and providing the basic needs of the people of the society, that all these rights are based on It is left to the government. Due to the expansion and development of international law, governments have gradually accepted some rights, including international covenants. Many of these rights can be observed at the international level, including the Universal Declaration of Human Rights and international covenants, which are known as the first and second generations, and the government of Iran is one of the countries in the international arena that many of International documents are accepted. In addition, Iran is a member of the United Nations; therefore, it is committed to its charter and the statute of the court, the governments' obligations in the charter include all binding and right-creating obligations, in addition to these comprehensive obligations, several specific obligations, the Convention on the Elimination of Racial Discrimination, etc. have been accepted by the government. In this regard, the present writing, by using analytical and descriptive method, is trying to express the concepts of justice, distributive justice, government, obligation and its types by taking the initiative in the first step, and in the next step, by inferring the legal system, to investigate and analyze some of Obligations included in the principles of the constitution and international covenant rights and their comparison.

Methodology

This research is fundamental in terms of its purpose, inferential, descriptive in terms of the method, and qualitative in terms of the nature of the data. The method of data collection in this research is a library; In this way, by referring to the most important and reliable researches published about the subject of the research, a jurisdictional explanation and analysis has been done.

Results and discussion

According to the constitution, the government has the following duties: 1- Planning and policy-making regarding the elimination of oppression and the establishment of economic and social justice is appropriate. 2- Executive and judicial supervision. 3- The practical commitment of the government is to refrain from oppression. 4- Establishing the law so that social justice is established. Therefore, the government has a practical obligation to put the negation of any oppression and injustice and the negation of any dominance and dominance in the domestic and foreign territory in its agenda according to the aforementioned principles. According to the third principle of the Islamic Republic of Iran, in order to achieve the goals of the second principle, the government of the Islamic Republic of Iran is obliged to use all its facilities to eliminate unfair discrimination and create fair opportunities for everyone and to establish a fair and just economic foundation according to Islamic standards to create prosperity and eliminate poverty and every Put a type of deprivation. What is mentioned in this principle, according to the second principle, as the basic policies of the government, while being multiplicity and diversity, requires the formulation of detailed and timed policies and programs that facilitate the achievement of the aforementioned goals. In addition, according to paragraph 2 of Article 1 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, it has been stated in connection with respecting the financial rights of individuals, in no case can a nation be deprived of its means of livelihood. Therefore, the legal task created in paragraph 12 of the third principle, which is to eradicate poverty and deprivation in all fields, requires that the country's leadership, by exploiting the national capabilities and talents, pursue such a policy that the aforementioned opinion is provided. In this regard, Article 4 of the aforementioned

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

international covenant recommends avoiding limiting the enjoyment of rights and freedoms and exclusively developing public welfare in a democratic society.

Conclusion

The findings indicate that, first, in the system of the Islamic Republic of Iran, the provision and implementation of distributive justice is the responsibility of the government, secondly, the realization of this justice is a binding and binding matter for the government, and thirdly, although most of these principles and obligations are in the constitution for the government , commitment is counted by; But in terms of the scope of growth and development of each country and the adjustments of international rules, these principles will gradually come to fruition in the number of commitments, which will cause prosperity and improve the performance of the government in reaching the desired result. Anyway, based on the constitution, five-year development plans and international covenants, the government is obliged to respect rights and implement social and distributional justice in the country. Therefore, the government can play an essential and effective role in realizing this justice with appropriate and correct strategies. The provisions of some of the laws contained in the constitution are very similar to the laws of international agreements, although the initial origin of most of them was inside the country in terms of their natural and essential nature, which later gradually entered the country through these agreements. are Governments do not attach much importance to these rights in terms of concern and worry about restrictions and changes in governance, and they mostly do not adhere to these principles and violate them for various reasons (including lack of resources, facilities, etc.); But since the most important means of the government's commitment to the laws in terms of the structure of the rule of law is its protection of the country's constitution, which has a special and distinct place among the laws governing the country, the government respects these rights and their basic obligations based on respect, protection and implementation, it is obliged to provide the prerequisites and grounds needed for the realization of these rights and the optimal use of the people of the society through planning and legislation.

Keywords: Government, distributive justice, commitment of government, international covenant, constitution

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved thecontent of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

مجله جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای
Journal Homepage: www.jgeoqeshm.ir

مقاله پژوهشی

واکاوی رژیم حقوقی تکالیف دولت در قبال عدالت توزیعی اقتصادی با تاکید بر قانون اساسی ایران و میثاق بین المللی

کاظم علیون – دانشجوی دکتری گروه حقوق عمومی، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران
خیراله پروین[1] – استاد، گروه حقوق، دانشگاه تهران، تهران، ایران
مصطفی سراجی – استادیار، گروه حقوق، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران

اطلاعات مقاله

واژگان کلیدی:
دولت، عدالت توزیعی، تعهد دولت، میثاق بین المللی، قانون اساسی

چکیده

یکی از مهمترین تکلیف دولت در راستای تحقق عدالت توزیعی رفع فقر و محرومیت در جامعه است که در قانون اساسی ایران و میثاق بین المللی قابل شناسایی می باشد. حقوق میثاق بین المللی نیز در قوانین اساسی اغلب کشورهای جهان از جمله کشور ایران، گنجانده شده و دولت‌ها را در قبال این حقوق، علیرغم تحدید حاکمیت آنها متعهد نموده است؛ اما مسأله این است با وجود تلاش های فراوان دولت و وظایفی که بر اساس قوانین موضوعه بر عهدهٔ دولت است ؛اما تاکنون عدالت توزیعی به صورت مطلوب محقق نشده است. تحقیق حاضر با روش توصیفی و تحلیلی، ضمن تبیین و تحلیل حقوقی مفاهیم مهم و بنیادین موضوع، با هدف شناسایی تعهدات دولت مرتبط با عدالت توزیعی در قانون اساسی و میثاق بین المللی و با تحلیل و تفسیر حقوقی به بررسی چگونگی موضوع از منظرهای مختلف پرداخته شده است.

استناد: علیون، کاظم، پروین، خیراله و سراجی، مصطفی. (۱۴۰۲). واکاوی رژیم حقوقی تکالیف دولت در قبال عدالت توزیعی اقتصادی با تاکید بر قانون اساسی ایران و میثاق بین المللی. فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، ۱۳(۵۰)، ۳۳۵-۳۴۶.

http://doi.org/10.22034/jgeoq.2023.289653.3126

۱. نویسنده مسئول
Email: khparvin@ut.ac.ir

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

مقدمه

یکی از تکالیف مهم هر حکومتی تأمین عدالت و بهره مندی حداکثری مردم از امکانات و فرصت‌های کشور می‌باشد. تحقق عدالت، مبنای مشروعیت حاکمیت و اساس توجیه ضرورت وجود دولت شمرده می‌شود. مفهوم عدالت توزیعی علاوه بر این که موضوعی مبهم و پیچیده است، مسیر آن نیز مسیری پرچالش است. پرسش هایی که مطرح است این است که اجرای عدالت توزیعی بر عهده چه مقام یا قوایی است؟ آیا اصولاً محقق شدن این عدالت در جامعه برای دولت الزام آور[1] است؟ این التزام و تعهد جهت تحقق عدالت اجتماعی و توزیعی بر چه مبنا و اساسی است؟ به هر حال تحقق عدالت توزیعی، همواره یکی از دغدغه های مهم دولت های پس از انقلاب اسلامی بوده؛ ولی این مسئله در دهه های گذشته با چالش های نظری و عملی فراوانی مواجه گردیده است. به طور کلی تحقق هر نوع عدالتی از جمله عدالت توزیعی، بخشی از انتظارهای عمومی از نظام دولتی هر کشور را تشکیل می دهد. از وظایف دولت در داخل سرزمین خویش برقراری عدالت (اجتماعی)، تأمین رفاه و آسایش عمومی و فراهم کردن زمینه های رشد و توسعه اقتصادی،اجتماعی، فرهنگی و سیاسی برای تمامی شهروندان می باشد(پروین، ۱۳۹۳: ۳۲۳). بنابر این با بررسی و تفحص در قوانین کشور از جمله قانون اساسی و قانون برنامه های پنج ساله توسعه می توان حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را را شناسایی کرد و قانون اساسی عنایت خاصی به این حقوق داشته و در فصول مختلف این قانون از جمله مقدمه و اصول ۲(بند ۶)، ۳(بند۱۲،۱۴)، ۱۹، ۲۰، ۲۸، ۲۹، ۳۱، ۴۳ و غیره، با تاکید بر رفع فقر، محرومیت و ایجاد رفاه و تأمین نیازهای اساسی افراد جامعه آمده، که تمامی این حقوق بر عهده دولت گذاشته شده است. با توجه به گسترش و توسعه حقوق بین الملل، دولت‌ها نیز به تدریج بعضی از حقوق از جمله میثاق های بین المللی را پذیرفته‌اند.

از این رو، بسیاری از این حقوق را می‌توان در سطح بین المللی از جمله اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق های بین المللی[2] که به نسل‌های اول[3] و دوم[4] معروف هستند، مشاهده کرد و دولت ایران در عرصه بین المللی از جمله کشورهایی است که بسیاری از اسناد بین المللی پذیرفته است (قدیری، ۱۳۷۷: ۱۰۹). همچنین ایران عضو ملل متحد است؛ لذا به منشور آن و اساسنامه دیوان متعهد می‌باشد، تعهدات دولت‌ها در منشور شامل تمامی تعهدات آمره و موجد حق می‌شود، علاوه بر این تعهدات فراگیر، تعهدات خاص متعددی از جمله میثاق حقوق م.س و میثاق ح.ا.ا.ف، کنوانسیون رفع تبعیض نژادی و غیره توسط دولت پذیرفته شده‌اند (راعی، ۱۳۸۷: ۲۰۳). در این راستا نگارش حاضر با استفاده از روش تحلیلی و توصیفی در تلاش است تا با ابتکار عمل در گام نخست به بیان مفاهیم عدالت، عدالت توزیعی، دولت، تعهد و انواع آن و در گام بعدی با استنباط نظام حقوقی به بررسی و تحلیل برخی از تعهدات مندرج در اصول قانون اساسی و حقوق میثاق بین المللی و مقایسه آنها بپردازد.

روش تحقیق

این تحقیق، از نظر هدف، بنیادی، و از منظر روش، استنتاج، توصیفی و به لحاظ ماهیت داده‌ها، کیفی است. شیوه گردآوری داده‌ها در این تحقیق، کتابخانه‌ای است؛ به این صورت که با مراجعه به مهمترین و معتبرترین تحقیقات منتشر شده درباره موضوع تحقیق، اقدام به تبیین و تحلیل حقوقی شده است.

مبانی نظری

تعهد[5] : تعهد به معنای کاری به گردن گرفتن، به عهده گرفتن، تیمار داشتن، نگاه داشتن، عهد و پیمان بستن، آمده است (معین، ۱۳۸۲: ۷۷۹). تعهد یک کلمه عربی و مصدر باب تفعل است و از کلمهٔ عهد به معنی بستن مشتق می‌باشد و اصطلاحاً جنبهٔ منفی یا مدیونیت و بر عهده داشتن است که از عقد حاصل می‌شود (امامی، ۱۳۶۸: ۱۵۹). تعهد در مفهوم اصطلاح حقوقی عبارت است از یک رابطهٔ حقوقی که به موجب آن شخص یا اشخاص معین، نظر به اقتضاء عقد یا شبه عقد یا جرم و یا به حکم قانون ملزم به دادن چیزی یا مکلف به فعل یا ترک عمل معینی به نفع شخص یا اشخاص معین می‌شود. همچنین حق ذمی را نسبت به کسی که آن حق علیه اوست و یا عمل بر ذمه گرفتن حقی به نفع غیر را تعهد گویند. در همین معنی دین و التزام استعمال شده است. در

---

[1] -Obligatory

[2] – ماده ۴، بند ۱ و ۲ ماده ۲ و بند ۱ و ۲ ماده ۶ میثاق بین المللی ح.ا.ا.ف.

[3] – Premiere generation

[4] – Deuxieme generation

5 -Obligation

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

فقه اسلام به جای تعهد غالباً لفظ "شرط" خواه ضمن عقد باشد، که آن را شرط ضمن عقد گویند، خواه ضمن عقد نباشد که آنرا شرط بنائی و شرط ابتدائی بر حسب اختلافات استعمال شده است (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۴: ۱۶۶). تعهد یا رابطهٔ حقوقی بین دارنده حق و طرف او (مکلف) امری است تصوری که قانون آنرا اعتبار و محترم شمرده است و آن رکن اساسی حق دینی محسوب می‌شود. در اثر رابطه مزبور دارنده حق می تواند ایفاء تعهد را از مدیون بخواهد و او ملزم به ایفاء آن می‌باشد.

تکلیف: تکلیف[1] در لغت به معنای به رنج افکندن، به گردن گذاشتن، کاری سخت و شاق را به عهدهٔ کسی گذاشتن، بار کردن و یا وظیفه ای که باید انجام شود، آمده است (معین، ۱۳۸۲: ۷۹۵). همچنین در فقه اوامر و نواهی قانونی را گویند، که در عبارت دیگر آنها را الزامات قانونی می‌نامند(جعفری لنگرودی، ۱۳۸۴: ۱۷۷). تکلیف در اصطلاح حقوقی عبارت از امری است که فرد ملزم به انجام آن می‌باشد و هرگاه برخلاف آن رفتار نماید، به جزائی که در آن امر است، دچار می‌شود. در هر موردی که قانون حقی را برای کسی بشناسد، ناچار تکلیفی برای دیگری یا دیگران موجود می‌شود. لذا در مقابل هر حقی تکلیفی موجود است. (امامی، ۱۳۶۸: ۱۰ و ۱۱).

دولت: مفهوم دولت[2] یکی از مهمترین و اساسی‌ترین مفاهیم حقوق عمومی محسوب می گردد و برای شناخت ساختار و کارکرد دولت می بایستی مفهوم دولت به خوبی درک شود. واژه دولت در معانی مختلف به کار رفته است. عمده ترین معنای این واژه ثروت و دارایی می باشد. در تعریف دولت گفته شده است: «مجموعه افراد برخوردار از یک سرنوشت نهایی واحد که خشونت را برای اعمال قدرت در یک قلمرو معین به‌کار گرفته‌اند (Brazel, 2002: 4). دولت در معنای عام، یک کشور مستقل و واحد سیاسی مشخصی است که دارای سرزمین، جمعیت، حکومت، اقتصاد سازمان یافته و شبکه ارتباطی منظم باشد و از سوی دولت های دیگر به رسمیت شناخته شود (میرحیدر، ۱۳۷۱ :۲۰). دولت در مفهوم خاص بر همه کارگزاران و نهادهایی اطلاق می شود که بر فرمانبران حکومت می‌کنند (قاضی، ۱۳۷۵: ۵۳). به هر حال، دولت دارای شخصیت حقوقی در حقوق عمومی است و در این مفهوم دولت همان قوه مجریه می‌باشد که اجرای قوانین برعهده اوست، که این مفهوم مورد نظر این پژوهش می‌باشد.

عدالت: عدالت در لغت به معنای داد کردن، دادگر بودن، انصاف داشتن و دادگری است و عدل به معنای نهادن هر چیزی به جای خود می باشد و نیز اندازه و حد اعتدال گفته شده و در مقابل ظلم و جور است (معین، ۱۳۸۲: ۱۶۰۶). عدالت یعنی سعی و تلاش برای اطلاع از شایستگی های افراد، به تقسیم امکانات بر اساس صلاحیت‌های آنها است (آشوری، ۱۳۸۳: ۱۲۳). معنای اصطلاحی عدالت این است که در علم حقوق هماهنگی انسان را به نظام جهان عدالت گویند و در فقه به معنای ترک جرائم (گناهان) بزرگ و اصرار نورزیدن بر جرائم کوچک و رعایت مروت می باشد (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۴: ۴۴۴). علمای اخلاق، عدالت را به «انقیاد عقل عملی برای قوه عاقله» یا «سیاست کردن قوه غضب و شهوت» دانسته‌اند (نراقی، ۱۳۷۶: ۵۱). اصل عدالت از مقیاس‌های اسلام می‌باشد که باید دید چه چیزی بر او منطبق می‌شود. عدالت در سلسله علل احکام است نه در سلسله معلومات، نه این است که آن چه دین گفت عدل است، بلکه آنچه عدل است، دین می‌گوید (مطهری، ۱۳۶۲: ۱۴). به اعتقاد افلاطون عدالت، علاوه بر آن که جزئی از فضایل انسانی است، خصیصه‌ای می‌باشد که مردمان را به روابط سیاسی به منظور تشکیل جامعه سیاسی وا می دارد (فاستر، ۱۳۶۱: ۵۲).

از میان اقسام عدالت، دو قسم عدالت اجتماعی و توزیعی، اهمیت دارند. عدالت اجتماعی به معنای عدالتی است که همه افراد جامعه از آن برخوردار باشند و توزیع در معنای بخش کردن، پراکنده ساختن، تقسیم ساختن و همچنین بخشش و تقسیم آمده است (معین، ۱۳۸۲: ۸۲۱). عدالت توزیعی بر تخصیص منابع به افراد، واحدها و گروه‌ها تمرکز دارد و این منابع می تواند حقوق، پاداش، تسهیلات، خدمات حمایتی و تخصیص بودجه در آنها باشد (Rocba, 2008: 9). رای همین می‌توان گفت که عدالت و استقرار آن به عنوان یک نیاز برای جوامع انسانی مطرح بوده است که از این میان توزیع عادلانه ثروت، شاخصه مهم و تابلوی قسط و عدل در زمینه‌های دیگر اعتقادی، اجتماعی و غیره است (نقی پور، ۱۳۸۱: ۱۳۵). در این زمانه منظور از عدالت توزیعی بیشتر توزیع درآمدها و دارایی‌ها و فرصت‌ها است، عدالت توزیعی، اصل و معیاری است که بر توزیع مواهب و یا تکالیف اجتماعی حاکم می‌باشد (عربی، ۱۳۹۹: ۲).

---

[1] -obligation

[2] -Government

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

تعهدات دولت: تعهدات دولت که به صورت بنیادی اعمال و فعالیت های خود را بر اساس آنها سازماندهی می‌کند، عبارت است از:

الف- تعهد به احترام به حقوق و امنیت انسانی: دراین تعهد دولت موظف است از محرومیت و تخطی کردن امنیت انسانی احتراز نماید. این تعهد اولین تعهد دولت است که دولت را ملزم می دارد از مداخله در آزادی فرد خودداری نماید و این امر مستلزم اجتناب از خویشتن داری دولت است. اقداماتی که باعث محروم شدن افراد از حقوق ناشی از حقوق انسانی و باعث به وجود آمدن ناامنی انسانی می شوند، نیز احتراز جوید. یکی از اصول بنیادین حقوق انسانی و ابعاد مهم امنیت انسانی تضمین توسعه کامل شخصیت انسانی است.باید موازنه ای دقیق میان شرایط حمایتی و لزوم اطمینان از عدم ایجاد مانع برای توسعه شخصیت انسانی برقرار شود (رهامی، ۱۳۹۵: ۲۳۱).

ب- تعهد به حمایت از حقوق و امنیت انسانی: این تعهد دولت در بازداشتن افراد دیگر از مداخله در حقوق فرد اطلاق می شود. با توجه به لزوم تضمین حقوق بنیادین همه افراد توسط دولت متعهد است از حقوق افراد و از امنیت انسانی آنان در برابر نقض و تجاوز از سوی دیگر افراد حمایت کند.در حقیقت تعهدی برای دولت به حمایت از منافع افراد در برابر مداخله ظرف ثالث شناخته است، مانند اشتغال زنان، حق اعتصاب، سن بازنشستگی و غیره (رهامی، ۱۳۹۵: ۲۳۱).

ج- تعهد دولت به ایفاء حقوق و امنیت انسانی: این تعهد دولت را ملزم می‌سازد اقدامات ضروری برای تضمین برآورده شدن نیازهای فردی که با تلاش خود فرد قابل تامین نیست، اتخاذ کند. تعهدات دولت در حقوق بین الملل[۱] از جمله دو میثاق بین المللی آمده است. ماده دوم میثاق حقوق مدنی سیاسی، دولتها را متعهد به احترام حقوق شناسایی شده است. در این میثاق، قانونگذاری و در نهایت تضمین آنها کرده است. همچنین در ماده دوم میثاق ح.ا.ا.ف، بر تعهد دولت‌ها نسبت به اقدام به منظور دستیابی به تحقق کامل حقهای شناسایی شده به ویژه اقدامات قانونگذاری و تضمین اعمال بدون تبعیض آنها تأکید شده است. این تعهدات به شکل-هایی متفاوت تقسیم‌بندی شده‌اند، که در ادامه بیان می‌شوند. در حقیقت، این ماده حکایت از تعهد به وسیله دارد، به دلیل این که کشورهای عضو باید تمام تلاش خود را برای اعمال حقوقی عنوان شده در میثاق انجام دهند (رهامی، ۱۳۹۵: ۲۳۱). بنابراین تعهد دولت، یک تعهد فعال و پویا می‌باشد و دولت متعهد است فرصت‌ها و ابزارهای مورد نیاز جهت انتفاع از حقوق وآزادی ها را فراهم نماید و مشکلات موجود در مسیر را برطرف کند. تعهدات دولت در دو میثاق بین المللی آمده است. ماده دوم میثاق حقوق مدنی سیاسی، دولتها را متعهد به احترام حقوق شناسایی شده در این میثاق، تنفیذ این میثاق حقوق اقتصادی، از راه قانونگذاری و در نهایت تضمین آنها کرده است. در ماده ۲ میثاق ح.ا.ا.ف، بر تعهد دولت‌ها نسبت به اقدام به منظور دستیابی به تحقق کامل حق‌های شناسایی شده به ویژه اقدامات قانونگذاری و تضمین اعمال بدون تبعیض آنها تأکید شده است.

۱-کنوانسیون رفع تبعیض نژادی ۱۹۵۶ و قطعنامه ۱۹۵۶ شورای اجتماعی و اقتصادی

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

یافته‌ها

تعهد دولت در شکل‌گیری عدالت توزیعی در نظام جمهوری اسلامی ایران و تحقق عدالت اجتماعی به عنوان هدف اصلی تشکیل حکومت، در برنامه‌ریزی‌های کلان و خرد در سیاست عمومی و اسناد بالادستی کشور و در قانون اساسی و روح حاکم بر آن و میثاق‌های بین المللی ح.ا.ا.ف مشاهده می‌شود. قانون اساسی[1] به منزلهٔ اساسنامهٔ دولت است و در آن صلاحیت و حدود و اختیار قوای سه گانه و سازمان‌های اصلی دولت تعیین می‌شود و نمایندگان و دادرسان و مدیرانی که در مقام تصدی مشاغل عمومی تصمیم می‌گیرند، همه به نام و برای دولت است (کاتوزیان، ۱۳۹۸: ۳۲۸). یکی از تکالیف دولت، اجرای عدالت توزیعی برای همه اقشار جامعه است، به عبارت دیگر عدالت توزیعی به نوعی ناظر به تعهدات دولت در قبال شهروندان است و معیار و ملاک توزیع مشاغل، امکانات و اموال عمومی و غیره را معین می‌کند؛ در واقع احساس عدالت توزیعی از ناحیه مردم با انصاف ادراک شده از پیامدها ارتباط دارد (پورعزت، ۱۳۸۰: ۳۱).در حقیقت از منظر اخلاقی ضرورت دارد حکومت در توزیع منابع و امکانات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشور بین اقشار مردم عدالت توزیعی را رعایت نماید. موضوع عدالت اجتماعی و توزیعی در قانون اساسی جمهوری اسلامی در برخی از اصول، صراحتاً به ضرورت استقرار و گسترش آن در جامعه و لزوم وجود آن در حاکمان اصلی نظام اشاره گردیده و زمینه سازی و تحقق آن را از تکالیف دولت اسلامی دانسته است، که برخی از موارد آن، به شرح زیر می باشد:

بخش هایی از مقدمه قانون اساسی[2] جمهوری اسلامی ایران بیان می دارد: قانون اساسی نفی‌هرگونه استبداد فکری و اجتماعی و انحصار اقتصادی ضمانت می‌دهد در استحکام پایه های اقتصادی، اصل بر رفع احتیاجات انسان در روند بلوغ و کمال اوست، از این رو تأمین امکانات مساوی و متناسب و خلق کار برای همه افراد و رفع نیازهای ضروری جهت تداوم حرکت تکاملی او بر عهده حکومت اسلامی است.

بنابراین می توان برداشت کرد: اولاً جمهوری اسلامی بیانگر نهاد هایی از جمله نهاد اقتصادی است که بر پایه اصول و ضوابط اسلامی است. ثانیاً قانون اساسی نفی هرگونه استبدادی و انحصار اقتصادی را تضمین می کند و این بدان معناست که هرگونه ظلم و تعددی و انحصار اقتصادی از جمله دستیابی زود هنگام و انحصاری به اطلاعات اقتصادی، انحصار تولید و توزیع منابع اولیه و غیره در خارج از چارچوب قوانین رد می کند، چراکه اینگونه اعمال ظالمانه، رانت خواری و انحصارطلبی اقتصادی اقتصادی مخالف با عدالت اجتماعی و توزیعی است. برابر بند ۶ اصل دوم ق.ا یکی از شیوه های تأمین کرامت و ارزش والای انسان و آزادی همراه با مسئولیت او در برابر خداوند؛ نفی هرگونه ستم و سلطه ای، قسط و عدل، استقلال اقتصادی، اجتماعی و .... می باشد. کرامت در لغت به معنی بزرگی، بزرگواری، جوانمردی، بخشندگی، نوازش، نواخت و خارق عادت اولیاء آمده است (معین، ۱۳۸۲: ۲۰۷۰). دین مبین اسلام برای انسان ها دو نوع کرامت قرارداده است: ۱-کرامت طبیعی و ذاتی: انسان دارای کرامت بالذات می باشد و نتایج این کرامت، حق انسان در میان همه جانداران است. همه افراد انسانی از این حق برخوردار هستند و این حق به عنوان یک مفهوم عام یا عمومی بشری در اولین ماده اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸ تأکید شده است: " تمام افراد بشر آزاد به دنیا می آیند و از لحاظ حیثیت و حقوق با هم برابرند و مهمتر این که حقوق موجودات انسانی باید به وسیله یک دولت قانونی مورد حمایت قرار گیرد[3].

۲- کرامت اکتسابی: هر چند که همگان دارای شئون و حیثیت برابر هستند؛ ولی انسان می تواند با بکارگیری استعدادهای جمیلهٔ خود، مراتب کمال انسانیت را طی نماید و به مدارج عالی ارتقاء یابد (هاشمی، ۱۳۸۴: ۱۰۴ – ۱۰۰). همچنین در مقدمه میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اذعان داشته حقوق اعضاء خانواده بشر از جمله عدالت، آزادی و صلح ناشی از حیثیت ذاتی شخص انسان می باشد[4].

بنابراین می‌توان گفت جوهر کرامت، شرط واجب و ضروری برای دوام و استمرار حیات و موجودیت رژیم جمهوری اسلامی است. مقصود قانونگذار از نفی ستم و سلطه در اصل فوق این است که نفی ظلم و ستم در قلمرو داخلی و نفی سلطه و استکبار در قلمرو

---

[1] -Constitution

۱ –در ارتباط با ارزش حقوقی مقدمه قانون اساسی اختلاف نظر وجود دارد؛ اما عده ای معتقدند مقدمه قانون اساسی ارزش حقوقی ندارد؛ اما زمینه ساز اصول قانون اساسی است (هاشمی، ۱۳۷۸: ۶۸).

۱-این اعلامیه یک نقطهٔ عطف تاریخی در مورد انسانیت، منشور آزادی برای ستمدیدگان و قربانیان استبداد و بیان کنندهٔ محدودیت هایی است که تمام اقتدار ماشین دولت باید از عبور و تجاوز در روابط با فرمانبرداران خودداری کند.(هاشمی، ۱۳۸۴: ۱۰۴– ۱۰۰).

۱– در مقدمه منشور ملل متحد نیز موضوع حقوق اساسی بشر و حیثیت و ارزش شخص انسان تاکید شده است.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

خارجی می باشد. دولت در نفی ستم طبق قانون اساسی چه تکالیفی دارد؟ دولت بر اساس قانون اساسی وظیفه دارد: ۱- برنامه-ریزی و سیاست گذاری در مورد رفع و زدودن ظلم و ستم و استقرار عدالت اقتصادی و اجتماعی شایسته می باشد[1]، می باشد. ۲- نظارت اجرایی و قضایی است[2]. ۳- التزام عملی دولت به خودداری از ستم و جور می باشد. ۴- وضع قانون به طوری که عدالت اجتماهی مستقر شود(هاشمی، ۱۳۷۸: ۱۲۴-۱۲۸).بنابراین دولت التزام عملی دارد طبق اصول مزبور نفی هرگونه ستمی و بی عدالتی و نفی هرگونه سلطه‌گری و سلطه‌پذیری را در قلمرو داخلی و خارجی در دستور کار خود قرار دهد. طبق اصل سوم ق.ا دولت جمهوری اسلامی ایران مکلف است برای رسیدن به اهداف اصل دوم، همه امکانات خود را برای رفع تبعیضات ناحق و ایجاد امکانات منصفانه برای همه و پی‌ریزی اقتصادی درست و عادلانه برابر معیارهای اسلامی برای ایجاد رفاه و رفع تهیدستی و هر نوع محرومیتی قرار دهد. آنچه در این اصل، با توجه به اصل دوم به عنوان سیاست های اساسی دولت آمده است، در عین تعدد و تنوع، نیازمند تدوین سیاست ها و برنامه های مفصل و زمان بندی شده ای است که نیل به اهداف مذکور را تسهیل نماید (ساعد وکیل و دیگران، ۱۳۹۴: ۵۴). همچنین برابر بند ۲ ماده ۱ میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، در ارتباط با رعایت حقوق مالی افراد بیان داشته است در هیچ مورد نمی توان ملتی را از وسایل معاش خود محروم کرد.

بنابراین تکلیف قانونی ایجاد شده در بند ۱۲ اصل سوم دایر بر ریشه کن کردن فقر و محرومیت در همهٔ زمینه‌ها ایجاب می‌کند که زمامداری کشور با بهره برداری از امکانات و استعدادهای ملی، آن چنان سیاستی[3] را پیش گیرد که به نظر مذکور تأمین شود (هاشمی،۱۳۷۸: ۳۴۲- ۳۳۷). در همین راستا ماده ۴ میثاق بین المللی مزبور اجتناب از محدودسازی تمتع از حقوق و آزادی‌ها و انحصاراً توسعه رفاه عامه در یک جامعه دموکراتیک را توصیه کرده است.

طبق بند ۱۴ اصل مذکور، همه مردم در برابر قوانین مساوی هستند و همچنین در این راستا اصول ۱۰۷ و ۱۱۳ ق.ا اشاره دارد بر این که مقام معظم رهبری (بالاترین و عالی ترین مقام رسمی کشور) در مقابل قوانین نیز با سایر افراد جامعه، مساوی می‌باشد، بالطبع سایر مقامات کشور هم، در هر مقام و جایگاهی، مشمول این اصل خواهند بود. همچنین اصول ۱۹ و ۲۰ ق.ا تأکید بر برخورداری همهٔ افراد ملت فارغ از رنگ، نژاد، زبان و غیره از تمامی حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دارد. در همین راستا کشور ها متعهد هستند این حقوق را طبق بند ۲ مادهٔ ۲ میثاق بین المللی ح.ا.ا.ف و بند ۱ مادهٔ ۲ میثاق بین المللی ح.م.س تضمین نمایند[4]. خاطر نشان می سازد در قوانین اساسی تمام کشورها یک سری اصول و اهداف آرمانی نیز مطرح شده که به درستی باید آنها را از جملهٔ تعهدات به وسیلهٔ دولت ها تلقی نمود. البته با توجه به سطح توسعهٔ هر کشور و تحولات موازین بین المللی، باید قائل برآن شد که این اصول و اهداف، رفته رفته جنبهٔ عینی تری یافته و جزو تعهدات به نتیجه قرار می گیرند (ساعد وکیل و دیگران، ۱۳۹۴، ۵۴).

بنابراین راه حل پدیدار شدن عدالت اجتماعی و آزادی در جامعه، رعایت مساوات بین افراد خواهد بود. قانون اساسی با اعتبار دانستن منزلت و حقوق برابر برای همه افراد جامعه، نظر به تساوی عموم در برابر قانون دارد، یعنی باید تبعیضات ناروا در همه شئونات اجتماعی، انسانی، اقتصادی و فرهنگی از بین برود. تبعیض یعنی در شرایط مساوی و استحقاق های همسان، بین افراد فرق گذاشته شود که این بر خلاف عدالت است؛ اما فرق گذاشتن بین افرادی که شرایط در شرایط و یا طبیعت مختلفی هستند، عین عدالت می‌باشد (مطهری، ۱۳۵۲: ۱۱۵ و ۱۱۴). طبق اصل ۲۸ ق.ا هر شخص می تواند هر شغلی که مغایر اسلام و مصالح عمومی و حقوق دیگران نیست، انتخاب نماید. دولت مکلف است به نحو ممکن در اتباط با جذب و اشتغال نیروی انسانی طوری برنامه‌ریزی نمایند، که تا حد امکان اشتغال کامل برای همه افراد به طور مساوی در جامعه ایجاد نماید. رعایت آزادی انتخاب شغل۵ و عدم اجبار افراد به کاری معین و جلوگیری از بهره کشی از کار دیگر نیز در بند ۴ اصل چهل و سوم اشاره شده است. همچنین بند ۱ و ۲

1-طبق بند های ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۲، ۱۴، ۱۵ اصل سوم ق.ا

2-طبق اصل ۳۴ ق.ا

1-از جمله سیاست‌های عملی دولت برای پاکسازی محیط، تدوین قوانین عدالت اجتماعی و رفع هرگونه اختلاف طبقاتی، ایجاد نظام اداری صحیح و غیره است(هاشمی، ۱۳۷۸: ۲۷۵ – ۲۷۳).

۱-بند الف ماده ۱ اعلامیه اسلامی حقوق بشر و بندالف ماده ۲ کنوانسیون و مقدمه آن.

۲-ماده ۶ قانون کار.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

ماده ۶ میثاق بین المللی آزادی انتخاب شغل و حق کارکردن و ایجاد و تأمین شرایط اعمال کامل این حق را برای افراد به رسمیت شناخته است[۱].

یکی از شرایط تحقق آزادی کار افزون بر حق انتخاب و اشتغال آزادانه کار، متروک شدن بعضی از آداب و رسم های اجتماعی مثل کار اجباری، بردگی و غیره که ذاتاً با شأن، منزلت وکرامت انسان منافات دارد(هاشمی، ۱۳۷۸: ۳۴۰ و ۳۳۹). حقوق کار[۲] و اشتغال با هدف تأمین عدالت اجتماعی، امروزه در حقوق داخلی و بین المللی[۳] جایگاه جالب توجهی به خود اختصاص داده است و ارتقاء و توسعه آن در حال حاضر از سیاست های شاخص دولت محسوب می شود(هاشمی، ۱۳۷۸: ۳۴۰ و ۳۳۹). در همین راستا ماده ۶ میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به حق انتخاب آزادی کار برای همه افراد تاکید دارد[۴]. برابر اصل ۲۹ ق.ا بهره مندی از تأمین اجتماعی از حیث بازنشستگی، بی کاری و غیره، را جزء حقوق همگان دانسته و دولت مکلف کرده است، طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی، خدمات و حمایتهای مالی فوق را برای یک یک افراد کشور تأمین کند. بنابراین تأمین همگانی اجتماعی[۵] از وظایف مهم دولت است و حقوق اساسی ایران، تامین اجتماعی را به عنوان یک حق مسلم و همگانی برای تمام افراد کشور و نه به عنوان یک حق ناشی از قرارداد، اعلام می دارد (ساعد وکیل و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۲۹).یکی از حقوق اساسی هر شخصی برخورداری از تامین اجتماعی است که تأمین آن برعهده دولت می باشد و این حق در اسناد حقوق بشری۶ نیز در نسل دوم حقوق آمده و تاکید شده است. همچنین در ماده ۹ میثاق بین المللی ح.ا.ا.ف ، حق هر شخص را به تأمین اجتماعی از جمله بیمه های اجتماعی برای کشورهای طرف میثاق را به رسمیت شناخته است. اما اغلب دولت ها نیز در اجرای کامل این اصل موفقیتی به دست نیاوردند. هدف از تأمین اجتماعی این است که شخص بتواند در دوران از کارافتادگی، پیری، بی کاری و غیره به نحوی تأمین شود حدود امکانات بهره مند شود و یا در زمان حوادث و خطرات و غیره از آثار و عواقب آن تا حدی ایمن باشد.(قبلاً از سیستم بیمه های تأمین اجتماعی برای رفع مسأله بهره‌برداری می‌شد؛ اما امروزه به لحاظ نواقص آن از سیستم تأمین اجتماعی بهره برداری می شود(ساعد وکیل و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۲۹ و ۱۲۸).

براساس اصل ۳۱ ق.ا دارا بودن مسکن فراخور با نیاز، حق هر شخص و خانواده ایرانی است. دولت مکلف است با مراعات ترجیح برای آنها که محتاج ترند، بستر تحقق این اصل را مهیا کند. در حقوق ایران اتباع ایرانی در اختیار مسکن[۷]، آزادی مطلق دارند و این این آزادی شامل انتخاب محل، تمیز آن و یا اصلاً عدم انتخاب آن است، همچنین در اسناد حقوق بشر[۸] آزادی حق اختیار مسکن برای افراد شناخته شده است. همچنین ماده ۱۱ میثاق بین المللی ح.ا.ا.ف حق هر کس را به داشتن سطح زندگی کافی برای خود و خانواده اش شامل مسکن کافی و غیره برای بهبود مداوم شرایط زندگی به رسمیت شناخته است. حقوق بین الملل هیچ کشوری را ملزم به پذیرش بیگانگان در قلمرو خود نمی کند؛ ولی زمانی که کشوری به اتباع بیگانه اجازه اقامت در خاک خود را می دهد، باید از جان و مال آنها محافظت کند و آنها را از حداقل حقوقی که برای ادامهٔ زندگی هر انسان ضروری است برخوردار سازد. عدم رعایت حقوق مزبور که به حداقل رفتار با اتباع بیگانه مشهور است، زمینهٔ مسؤولیت بین المللی دولت و تبع آن حمایت دیپلماتیک و مداخلهٔ بین المللی علیه آن دولت را به همراه می آورد (ساعد وکیل و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۳۱ – ۱۳۲). دولت ها همواره برای تأمین

۱– بند ۱ ماده ۶ میثاق بین المللی ح.ا.اف: کشورهای طرف این میثاق حق کارکردن را که شامل حق هر کس است به اینکه فرصت یابد بوسیله و کاری که آزادانه انتخاب یا قبول می‌نماید معاش خود را تأمین کند، به رسمیت می‌شناسند و اقدامات مقتضی برای حفظ این حق معمول خواهند داشت.

۱ – قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ شامل مقررات حمایت از مزد، امنیت شغلی، اشتغال و سیاست های آن، مجمعاً گامی مؤثر بر تامین رفاه، رفع فقر و محرومیت می باشد.(مواد ۷ الی ۵۰ و مواد ۱۰۷ الی ۱۲۹ قانون کار).

۲ –در ارتباط با حقوق حمایتی اعلامیه جهانی حقوق بشر مواد ۲۳ و ۲۴ و اعلامیه اسلامی حقوق بشر ماده ۱۳ و میثاق بین المللی ح.ا.ا.ف مواد ۷ و ۶ اشاره داشته است.

۳–ماده ۲۳ اعلامیه حقوق بشر و بند ۱ مادهٔ ۱۱ کنوانسیون.

۱– ماده ۱ قانون تامین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳ بیان می دارد: برای اجرا و تأمین و گسترش انواع بیمه های اجتماعی و استقرار نظام هماهنگ و متناسب با برنامه های تأمین اجتماعی، سازمان تأمین اجتماعی تشکیل می شود.

۲ – اسناد حقوق بشری در این رابطه در بند ب ماده ۱۷ اعلامیه اسلامی حقوق بشر، ماده ۲۵ اعلامیه جهانی حقوق بشر اشاره شده است.

۱ –مراد از مسکن در این اصل، اقامتگاه به معنای قضایی آن به طوری که در ماده ۱۰۰۲ ق. م ذکر شده است و طبق آن یک رابطه حقوقی بین شخص و محل سکونت می باشد، نیست؛ بلکه مقصود خانه و یا هر محلی که شخص، عملاً و در یک دوره ای از زمان خود و یا خانواده اش در آن سکونت دارند. اتاق شخصی در هتل و مهمانخانه در حکم خانه شخصی بوده و از تعرض مصون است.(طباطبایی مؤتمنی، ۱۳۷۰: ۵۷ – ۴۱).

۲–ماده ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر و ماده ۱۸ اعلامیه اسلامی حقوق بشردر مورد آزادی حق مسکن اشاره دارد.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

مسکن که از نیازهای ضروری و مستمر اقتصادی خانواده است، به دلایلی از جمله تورم، نوسانات قیمتی، سوء مدیریت، تحریم های اقتصادی و غیره با مشکل جدی مواجه بوده و اقدامات آنها متناسب با نیاز جامعه نمی باشد. مطابق اصل ۴۳ ق.ا برای فراهم سازی استقلال اقتصادی جامعه و از بین بردن تهیدستی و تنگدستی و اجابت احتیاجات انسان ، با حفظ آزادی او، اقتصاد جمهوری اسلامی ایران بر پایه معیارهایی مانند تأمین احتیاجات بنیادی، از قبیل مسکن، خوراک و غیره و فراهم سازی شرایط و امکانات کار برای همه افراد جهت رسیدن به اشتغال کامل برقرار می‌شود. قانون کار[۱] حقوق حمایتی متعددی را مقرر داشته است که مقررات مربوط به حمایت مزد، امنیت شغلی و اشتغال و سیاست های آن، مجموعاً گامی موثر بر تأمین رفاه و رفع فقر و محرومیت به نظر می رسد.[۲] در جامعه باید امنیت اقتصادی از حیث کار و درآمد وجود داشته باشد و اهم خطراتی که در این مورد خانواده ها را تهدید می کند، بی کاری، گرانی و کمیابی می باشد. از این رو دولت در این مسیر حداقل سه وظیفه دارد: الف: سیاست گذاری تعدیل اقتصادی که مقررات خاص حداقل مزد[۳] و مقررات طبقه بندی مشاغل[۴] را اشاره دارد. ب- سیاست گذاری تأمین مایحتاج عمومی و توزیع عادلانه از طریق تأسیس شرکت‌های تعاونی توزیع و مصرف و یا سایر وسایل ممکن می‌باشد. ج- سیاست‌گذاری اشتغال[۵] که شرح آن در مبحث قبل داده شد. بنابراین، می‌توان گفت تحقق این اصل بر اساس برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها جهت تقلیل محرومیت و فقرزدایی، در راستای تحقق عدالت اجتماعی است، می‌باشد. طبق اصل ۴۴ ق.ا نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر اساس سه بخش دولتی، تعاونی[۶] و خصوصی[۷] با برنامه‌ریزی درست و به سامان برقرار می‌باشد. بخش دولتی[۸] که به شکل مالکیت عمومی و تحت اختیار دولت است[۹]. سیاست کلی اقتصادی کشور براساس این اصل افزایش سطح عموم اشتغال[۱۰] و گسترش مالکیت[۱۱] در سطح عموم مردم به منظور تأمین عدالت اجتماعی و ضرورت شتاب گرفتن رشد و توسعه اقتصادی کشور مبتنی بر اجرای عدالت اجتماعی و فقرزدایی در چارچوب چشم انداز ۲۰ ساله کشور است[۱۲]. اقتصاد دارای ابعاد فردی، ملی و جهانی است و نظام سیاسی کشورها با لحاظ آن تشکیل می شود، علل موجد، سلطهٔ اقتصادی برخی کشورها را می توان در منابع و امکانات بالقوه و بالفعل آنها جستجو کرد، نیروی انسانی مستعد، پیشرفت علمی و ذخایر و استعدادهای سرزمینی، با اهمیت‌ترین تدابیری که در این مسیر به نظر می رسد، برنامه ریزی رشد و توسعه، بازیابی فرهنگ ملی و مقتضیات محیطی جامعه و ارتقاء سطح و کیفیت آموزش و پرورش می باشد (هاشمی، ۱۳۷۸: ۳۴۲-۳۲۷). اقتصاد بخش عمومی (غیر دولتی) از آن جهت که متضمن منافع عمومی است از ید بخش خصوصی خارج است و از آن جهت که در قالب‌های انحصاری دولتی قرار نمی‌گیرد، از مجاری دیوان‌سالاری حکومتی مجزا می باشد. این واحدها تحت عنوان مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی شناخته می شوند. در واقع واحدهای سازمانی مشخصی[۱۳] هستند که با اجازهٔ قانون به منظور انجام وظایف و خدماتی که جنبهٔ عمومی دارد، تشکیل می شوند. بنابراین به نظر می رسد دولت به عنوان یک کارفرمای بزرگ به تنهایی قادر به انجام این اصل نمی‌باشد و نیازمند به بخش

۱- مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ جمهوری اسلامی ایران

۲- هاشمی، همان، صص ۳۳۹ - ۳۴۰.

۳-مواد ۴۱ و ۴۲ قانون کار

۴- مواد ۴۸ و ۵۰ قانون مذکور

۵- مواد ۱۲۹ -۱۰۷ قانون مذکور مصوب سال ۱۳۶۹.

۱- قانون اساسی بخش تعاونی را بر بخش خصوصی مقدم شمرده است؛ تا حداقل راهی برای زیاده خواهی و توسعه طلبی این بخش وجود نداشته باشد.

۲- بخش خصوصی شامل آن قسمت از کشاورزی، دامداری، صنعت، تجارت و خدمات می‌شود که مکمل فعالیتهای اقتصادی دولتی و تعاونی است. این بخش در نظام اقتصادی کشور از اصالت برخوردار است و مالکیت شخصی که از راه مشروع باشد، محترم و سرمایه گذاری آن زمینه های مشروع به صورت محدود مجاز می باشد.(عمیدزنجانی، ۱۳۷۷: ۵۴۶).

۳- بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری، بیمه، تأمین نیرو، سدها و شبکه‌های بزرگ آبرسانی، رادیو و تلویزیون، پست و تلگراف و تلفن، هواپیمایی، کشتیرانی، راه و راه‌آهن و مانند این ها می باشد.

۴-ماده۱۲۴ قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ .

1- طبق ماده ۲۷ قانون کار، کارفرما در قرارداد کار حق ندارد تحت عنوان حقوق ناشی از مالکیت کارگاه، امکان کار را از کارگران سلب و آنان را بدون عذر موجه اخراج نماید.

2- هر شخصی به طور انفرادی یا اجتماعی حق مالکیت دارد و هیچ کس را نمی توان از روی خود رأیی ازمالکیت خویش بی بهره و محروم سازد.(طبق ماده ۱۷ اعلامیه حقوق بشر و اصل ۴۶ ق.ا).

۳-ماده واحده تبصره ۱۰ قانون برنامه پنج ساله دوم توسعه ا.ا.ف مصوب ۱۳۷۳/۰۹/۲۰ به منظور کمک به تأمین عدالت اجتماعی، کاهش فقر و محرومیت، ایجاد اشتغال و حمایت از بنگاه‌های اقتصادی کوچک، دولت مکلف‌است در جهت اجرای اصول ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی ایجاد تعادل در سهم بخش‌های دولتی، تعاونی و خصوصی در اقتصاد کشور، حمایت‌های‌لازم را به عمل آورد .

۱ - طبق ماده ۵ قانون محاسبات عمومی کشورمصوب سال ۱۳۶۶.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

خصوصی و تشکل غیر دولتی[۱] و سازمان‌ها و گروه‌های مرتبط می‌باشد. طبق اصل ۴۵ ق.ا انفال و ثروت‌های عمومی از قبیل زمین زمین های موات یا رها شده، معادن، دریاها،ارث بدون وارث و اموال مجهول‌المالک و اموال عمومی که از غاصبین اعاده می‌شود، تحت اختیار حکومت اسلامی[۲] است تا برابر مصالح عامه نسبت به آنها رفتار نماید. انفال در فرهنگ فارسی جمع نفل و به معنای غنیمت ا، بهره‌ها و بخشش ها آمده است(معین، همان، ص ۲۰۷.) و در فقه عبارتند از: "زمین موات، اراضی غیر موات اجانب در صورتی که بدون اعمال قدرت به حکومت اسلام واگذار شده باشد، اراضی بدون مالک، اراضی متوفائی که وارث قانونی ندارد، سواحل دریاها و رودخانه‌ها که از آب خارج می‌شوند" (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۴: ۹۵). در حقیقت انفال همان ثروت های خدادادی مانند اراضی موات، جنگل‌ها، کوه‌ها، معادن، اموال بدون مالک، میراث بدون وارث و غیره که این اموال به عنوان ثروت عمومی در اختیار حکومت اسلامی قرار می‌گیرد و در راه خدا و برای نیازمندان و رفاه مردم به مصرف می‌رسد. در واقع این اموال می تواند نقش مهمی در تعدیل ثروت در محیط اسلامی ایفا کند (مکارم شیرازی،۱۳۷۴: ۵۰۸). قرآن مجید می‌فرماید: این گونه اموال از آن خداوند و پیامبر اکرم (ص) است و برای اصلاح ذات البین در اختیار پیامبر اعظم (ص) قرار می گیرد.[۳] همچنین در خطبه ۱۵ در این این مورد اشاره است(سید رضی، ۱۳۸۹: ۳۹). طبق اصل ۴۸ ق.ا "در استفاده از منابع طبیعی و بهره برداری از درآمدهای ملی در سطح استان ها و توزیع فعالیت های اقتصادی در مناطق مختلف کشور، باید تبعیض (رجحان ناروا) وجود نداشته باشد، به طوری که هر منطقه متناسب با احتیاج ها و قابلیت رشد خود، سرمایه و امکانات ضروری در اختیار داشته باشد.[۴]"

در این راستا در بند ب ماده ۲ میثاق بین المللی حقوق بشر تأمین توزیع منصفانهٔ ذخایر (منابع) بر حسب حوائج توصیه شده است. بدین ترتیب از آثار سوء نابرابری و نابه سامانی اقتصادی و فقر و محرومیت های ناشی از آن، ناپایداری توزیع درآمد و نمایان شدن فواصل نامتعادل طبقاتی است. بنابراین دولت برای تسریع در تقلیل جدی فقر و محرومیت ناگزیر از منظور کردن سیاست های خردمندانهٔ توسعهٔ اقتصادی و اجتماعی خواهد بود و متأسفانه با بکارگیری سیاست های نامناسب در طول دهه های اخیر شاهد نابودی منابع غنی روستایی و پیدایش کلان شهرهایی در کشور بوده ایم که با خود، بحران های اقتصادی و امنیتی بی شماری را به همراه داشته اند (ساعد وکیل و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۸۰). همچنین طبق ماده واحده قانون اجرای اصل ۴۸ ق.ا دولت مکلف شده جهت رفع هرگونه تبعیض در استفاده از سرمایه های ملی و توزیع مناسب فعالیت های اقتصادی و غیره با کارشناسی لازم، اقدام نماید. برابر اصل ۴۹ ق.ا دولت باید ثروت های نامشروع ناشی از غصب، ربا، اختلاس، رشوه، قمار و غیره را، پس از رسیدگی[۵] و ثبوت شرعی از طریق حکم قضایی استرداد و در صورت مجهول المالک بودن اموال، تحت اختیار بیت المال[۶] قرار دهد. اجرای این اصل از وظایف دولت است که به نظر می رسد با توزیع مناسب این اموال به عنوان منابع مالی بین افراد محروم جامعه، در حقیقت گامی است که دولت در راستای اجرای عدالت توزیعی برداشته است. همچنین در اصل ۱۰۱ ق.ا جلوگیری از تبعیض یکی از اهداف تشکیل شورای عالی استان ها دانسته است و طبق اصل ۱۰۴ ق.ا نیز به منظور تأمین قسط اسلامی در امور مربوط به واحدهای تولیدی، صنعتی و کشاورزی شوراهایی تشکیل می شود.

به علاوه، از مفاد و روح اصول دیگری از قانون اساسی می توان رعایت عدالت بین جامعه را برداشت کرد، از جمله اصل هشتم ق.ا در واقع اصل امر به معروف و نهی از منکر است که شامل همه امور و اقدامات فردی و اجتماعی است و نظارت دائمی بر امور طبق قانون صورت گیرد، لذا در صورت تخطی ماموران دولت به حقوق اشخاص، در هنگام انجام وظیفه، طبق قانون تحت پیگرد قضایی قرار می گیرند[۷]. راه کار ایجاد عدالت اجتماعی و آزادی در جامعه، رعایت مساوات بین افراد خواهد بود. قانون اساسی با قائل شدن

۲- البته فعالیت های بزرگ اقتصادی به لحاظ نیاز به به سرمایه کلان و بازدهی دیر آنها باید در اختیار دولت باشد و احراز مالکیت توسط سرمایه داران غیر دولتی نابرابری های اقتصادی فاحش را در پی خواهد داشت.(ساعدوکیل و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۴۳).

۱ – ادارهٔ انفال و ثروت های عمومی تا حد امکان به صورت تعاونی تعیین گردیده بود(طبق پیش نویس اصل ۴۴ ق.ا)؛ اما هم اکنون طبق این اصل تحت اختیار حکومت اسلامی می باشد.

۱ – سوره انفال، آیه یک.

۲–ماده۱۸۰ قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ تصریح دارد در راستای تحقق اصل چهل و هشتم (۴۸) قانون اساسی، سیاستهای کلی و جهت حصول به اهداف چشم‌انداز و به منظور استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقاء سطح مناطق کمترتوسعه‌یافته و تحقق پیشرفت و عدالت، دولت مکلف است در توزیع منابع عمومی و یارانه سود تسهیلات به نحو مقتضی عمل نماید.

۲ – طبق بند ۶ ماده ۵ قانون تشکیل دادگاه های عمومی و انقلاب صلاحیت رسیدگی به موضوع دعاوی این اصل در دادگاه انقلاب اسلامی می باشد.

۳- چنانچه اموال نامشروع از اموال عمومی یا انفال باشد، این اموال تحت اختیار دولت قرار می گیرد؛ اما چنانچه صاحب اموال مشخص نباشد، این اموال تحت اختیار ولی امر(ولی فقیه) قرار خواهد گرفت.

۱- ماده ۵۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

منزلت و حقوق برابر برای تمام افراد ملت اشاره به تساوی عموم در برابر قانون دارد و این بدان معناست که باید تبعیضات ناروا در تمام شئون انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از میان برداشته شود (مطهری، ۱۳۵۲: ۱۱۵ و ۱۱۴). بنابر این یکی از سیاست های اساسی و عملی دولت بر اساس قوانین مذکور جهت ایجاد محیط مناسب و پاک در جامعه، تدوین قوانین عدالت اجتماعی جهت رفع هر گونه اختلاف طبقاتی و فقر در جامعه می باشد. عمده ترین وظیفه و کارکرد دولت در هرجامعه، نقش توزیعی آن می باشـــد. یعنی دولت ها تلاش می کنند تعادلی نسبی در توزیع عادلانه درآمدها برقرار کنند تا جامعه را از شکاف طبقات ثروتمند و فقیر نجات دهند. علی رغم این که دولت در قانون اساسی جمهوری اسلامی و در اهداف معین برنامه اول و دوم وظیفه تامین عدالت اجتماعی و اقتصـــادی را بر عهده داشـــت، اما خود مهم ترین علت در توزیع ناعادلانه ثروت و درآمد بود(مصلی نژاد، ۱۳۸۴: ۷۷۴ و ۷۷۳).

استقرار عدالت اجتماعی و اقتصادی یکی از اهداف عالیه زمامداری است و دولت ها، محو فقر و نیل به عدالت را سرلوحه سیاست های اجرایی خود قرار می دهند. ضوابط اسلامی در مبارزه با فقر شامل زکات، خمس و انفال است و در کنار این ها انفاق، وقف، هبه، صدقه و نظایر اینها نیز توصیه شده است. سیاست های دولت برای ریشه کن کردن فقر این مواد را دربر می گیرد: تأمین اجتماعی، بیمه بی کاری، حقوق کار و اشتغال، راه اندازی انفال و ثروت های عمومی، توزیع عادلانه منابع طبیعی کشور، استرداد ثروت های نامشروع و سیاست گذاری های ویژه رفع فقر و محرومیت در برنامه های توسعه می باشد(هاشمی، ۱۳۷۸: ۳۴۲ – ۳۲۷). قسمتی از اهداف قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران[۱] به منظور تحقق عدالت توزیعی ایجاد شرایط کار برای رسیدن به اشتغال کامل، پیشگیری از تمرکز ثروت، کمک به تأمین عدالت اجتماعی و توانمندسازی اقشار متوسط و کم درآمد می باشد. از این رو دولت باید مشکلات اقتصادی در سه عرصه تولید، توزیع و مصرف را برطرف کند و توزیع منابع و ثروت های عمومی و امکانات رفاهی و غیره باید کل مناطق کشور را در برگیرد. همچنین علاوه بر قانون اساسی، وظایف دولت در قانون برنامه های پنج ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به منظور تحقق شاخص های عدالت اجتماعی و اقتصادی تدوین شده است[۲]. بنابراین با توجه به وظایف سنگین و گسترده ای که دولت براساس قانون اساسی برعهده دارد، دولت برای تحقق اصول مزبور در بعد کلان نظام اقتصادی[۳] برگرفته از قانون اساسی نیازمند فعالیت و تلاش های بی وقفه و مدیریت صحیح و مشارکت مردمی و کمک بخش های خصوصی و غیر دولتی جهت ریشه کنی فقر و محرومیت و تامین نیازهای اقتصادی مردم می باشد، از این رو بدون تردید می‌توان گفت در صورت اجرایی شدن موارد مطروحه مذکور در قانون اساسی توسط دولت، به تحقق عدالت توزیعی واقعی نزدیک خواهیم شد.

نتیجه‌گیری

یافته‌ها حاکی از این است که اولاً در نظام جمهوری اسلامی ایران تأمین و اجرای عدالت توزیعی بر عهده دولت است، ثانیاً تحقق این عدالت امری تعهدآور و الزام آور برای دولت می باشد، ثالثاً هر چند اکثر این اصول و تعهدات در قوانین اساسی برای دولت، تعهد به وسیله شمرده می‌شود؛ اما به لحاظ گسترهٔ رشد و توسعه هر کشور و تعدیلات قواعد بین المللی این اصول به تدریج در شمار تعهدات به نتیجه میسور می‌شود، که این امر باعث شکوفایی و بهبود عملکرد دولت در رسیدن به نتیجه مطلوب خواهد شد. به هر حال دولت بر اساس قانون اساسی، برنامه‌های پنج ساله توسعه و میثاق‌های بین المللی موظف به رعایت حقوق و اجرای عدالت اجتماعی و توزیعی در کشور می‌باشد. لذا دولت با راهبردهای مناسب و صحیح می تواند نقش اساسی و موثری در تحقق این عدالت داشته باشد. مفاد برخی از قوانین مندرج در قانون اساسی با قوانین میثاق‌های بین المللی بسیار مشابهت دارد، البته خاستگاه

---

۱ – مصوب سال ۱۳۷۰/۶/۱۳.

۲–ماده یک قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵،از وظایف دولت تحقق شاخص های عدالت اجتماعی و اقتصادی است و ماده ۱۲۴ قانون مزبور توسعه بخش تعاون با رویکرد ایجاد اشتغال، گسترش عدالت اجتماعی و توانمندسازی اقشار متوسط و کم‌درآمد جامعه و مواد ۱۸۰ و ۱۸۱ قانون مذکور.

۲–ماده ۶۴ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی و فرهنگی جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۷۹/۰۱/۱۷ وظایف اعمال حاکمیت دولت که منافع حاصل از انجام آن(اعتبارات) شامل همه اقشار جامعه می‌گردد.(از قبیل وضع قوانین و مقررات، ایجاد نظم اجتماعی و استقرار عدالت اجتماعی، عدالت قضائی و غیره). البته بخشی از وظایف دولت در این قسمت در دوران برنامه به تدریج به بخش غیردولتی واگذار می‌گردد و ماده ۱۲۵ قانون مزبور به‌منظور صیانت از منابع ملی، نیل به عدالت اجتماعی، ،شفاف سازی اقتصادی و بهبود رفاه اجتماعی، دولت موظف است موارد مورد نظر را به اجرا گذارد و همچنین مواد ۱۲۴ و ۱۸۰ قانون پنج ساله پنجم توسعه اقتصادی و ماده واحده تبصره ۱۰ و ۱۶ و ماده ۶۴ و ۱۲۵ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی به استقرار از اهداف کلان کیفی خط مشی های اساسی و سیاست های کلی برنامه های توسعه در جهت تحقق و استقرار عدالت اجتماعی که از وظایف دولت است، اشاره دارد.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

اولیه اغلب آنها به لحاظ ذات طبیعی و جوهری آنها در داخل کشور بوده است، که بعدها از طریق این میثاق ها به تدریج وارد کشور شده‌اند. دولتها به لحاظ دغدغه و نگرانی از ایجاد محدودیت و تغییرات در حاکمیت اهمیت زیادی به این حقوق نمی‌دهند و عمدتاً به این اصول پایبند نیستند و به بهانه‌های مختلف (از جمله کمبود منابع، امکانات و غیره) نقض می‌کنند؛ اما از آنجایی که مهمترین وسیله تعهد دولت به قوانین به لحاظ ساختار حاکمیت قانون، صیانت آن از قانون اساسی کشور است که در بین قوانین حاکم بر کشور جایگاه ویژه و متمایزی دارد، دولت در قبال این حقوق و تعهدات اساسی آنها مبتنی بر احترام، حمایت و اجراء، مکلف است با برنامه‌ریزی و قانونگذاری، مقدمات و زمینه‌های مورد نیاز جهت تحقق این حقوق و استفاده بهینه افراد جامعه، مهیا نماید. بنابراین بسیاری از این مقررات به سادگی در قوانین کشور و بین المللی قابل شناسایی است، اما این حقوق کارآمدی لازم در جهت اجرایی شدن آنها را ندارد. لذا ضروری به نظر می‌رسد با تدوین و تبیین حقوق با شفافیت بیشتر مبتنی بر تعهدات دولت به منظور تحقق عدالت اجتماعی و توزیعی در مراجع ذیصلاح، کارآیی این حقوق را بهتر و بیشتر نمایند. همچنین دولت با توجه به تکلیفی که براساس قوانین مذکور بر عهده دارد، می‌تواند با بکارگیری سیاست‌های ویژه و خردمندانه و قانون گذاری مناسب و برنامه ریزی های مفصل و دقیق از طریق شیوه‌هایی مناسب از جمله استفاده از سیستم مالیاتی مناسب با ترمیم سیستم کنونی، ایجاد طرح های نوین تأمین اجتماعی، فعال نمودن منابع طبیعی و ثروت‌های عمومی، گسترش و توسعه فعالیت‌های تولیدی بخش خصوصی، افزایش درآمدهای عمومی ایجاد، اشتغال برای افراد جامعه، پرداخت‌هایی به صورت یارانه های هدفمند و غیره، بدون هرگونه تبعیض و انحصاری، به رفع محرومیت، فقر، کاهش شکاف طبقاتی و توزیع عادلانه درآمد کشور، کمک فراوانی نماید.

منابع

آشوری، محمد، بشریه، حسین، هاشمی، سیدمحمد، یزدی، عبدالمجید(۱۳۸۳)، حقوق بشر و مفاهیم مساوات، انصاف و عدالت، تهران: نشر گرایش.

ارسطو(۱۳۸۱)، *اخلاق نیکوماخوس*، ترجمه سید ابوالقاسم پور حسینی، ج اول، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

امامی، سیدحسن(۱۳۶۸)، *حقوق مدنی*، تهران: انتشارات اسلامیه، چ چهارم.

پروین، خیرا...(۱۳۹۳)، *مبانی حقوق عمومی*، تهران: نشر سمت.

جعفری لنگرودی، محمدجعفر(۱۳۸۴)، *ترمینولوژی حقوق*، تهران: کتابخانه گنج دانش، چ پانزدهم.

رهامی، روح ا...(۱۳۹۵)، *امنیت انسانی و دولت*، تهران: نشر میزان.

وکیل، امیرساعد و عکسری، پوریا(۱۳۹۴)، *قانون اساسی در نظم حقوقی کنونی*، تهران: انتشارات مجد، چ هفتم.

سیدرضی(۱۳۸۹)، *نهج البلاغه*، ترجمه محمد دشتی، تهران: موسسه نشر شهر، چ اول.

عربی، هادی(۱۳۹۹)، *نظریات عدالت توزیعی*، تهران: نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چ دوم.

عمیدزنجانی(۱۳۷۷)، عباسعلی، *فقه سیاسی*، تهران: امیر کبیر، ج اول.

فاستر، مایکل(۱۳۶۱)، *خداوندان اندیشه سیاسی*، مترجم محمد جواد شیخ الاسلامی، تهران: انتشارات امیر کبیر، چ دوم، ج اول.

قاضی شریعت پناهی، ابوالفضل(۱۳۷۵)، *حقوق اساسی و نهادهای سیاسی*، تهران: نشر دانشگاه تهران.

قاضی شریعت پناهی، ابوالفضل (۱۳۷۸)، *بایسته های حقوق اساسی*، تهران: نشر دادگستر.

قاری سید فاطمی، سید محمد (۱۳۸۸)، *حقوق بشر در جهان معاصر*، تهران: موسسه مطالعات و پژوهش های حقوقی، چ دوم.

قدیری، محسن(۱۳۷۷)، دیدگاه‌های فقهی درخصوص عهدنامهٔ محو کلیهٔ اشکال تبعیض علیه زنـان، قم، مرکز تحقیقات فقهی قوه قضائیه.

کاتوزیان، ناصر(۱۳۹۸)، *فلسفه حقوق*، تهران: انتشارات گنج دانش، ج اول.

کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۷)، *مبانی حقوق عمومی*، تهران: نشر دادگستر.

کاتوزیان، ناصر(۱۳۷۴)، *نظریه عمومی تعهدات*، تهران: مؤسسه نشر یلدا.

طباطبایی مؤتمنی، منوچهر (۱۳۷۰)، *آزادی های عمومی و حقوق بشر*، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

طباطبایی یزدی، سید محمد کاظم(۱۴۳۰ق)، *العروة الوثقی* ، قم: انتشارات اسلامی، چ اول.

مصلی نژاد، غلام عباس (۱۳۸۴)، *آسیب شناسی توسعه اقتصادی در ایران*، تهران: قومس، چ اول.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

مطهری، مرتضی(۱۳۵۲)، *عدل الهی*، تهران: انتشارات صدرا، چ دوم.

معین، محمد(۱۳۸۲)، *فرهنگ فارسی*، تهران: نشر بهزاد، ج اول.

مکارم شیرازی، ناصر(۱۳۷۴)، *تفسیر نمونه*، تهران: نشر دارلکتب اسلامیه، چ ۳۲، ج ۲۳.

میرحیدری، دره (۱۳۷۱)، مبانی *جغرافیای سیاسی*، تهران: نشر سمت.

نراقی، مهدی(۱۳۷۶)، *جامع السعادات*، قم: دارالکتب العلمیه، ج اول.

نقی پور فر، ولی ا...(۱۳۸۱)، *اصول مدیریت اسلامی و الگوهای آن*، تهران: نشر مرکز آموزش مدیریت دولتی ریاست جمهوری، چ پانزدهم.

هاشمی، سید محمد(۱۳۷۸)، *حقوق اساسی جمهوری اساسی ایران*، تهران: نشر دادگستر، ج اول.

هاشمی، سیدمحمد(۱۳۸۴)، *حقوق بشر و آزادی های اساسی*، تهران: نشر میزان.

ابن منظور، محمد بن مکرم، (۱۴۱۴ق)، *لسان العرب*، بیروت، دار صادر، چ سوم، ج ۱۱.

پورعزت، علی اصغر(۱۳۸۰)، «*مدیریت دولتی و عدالت اجتماعی*»، دانش مدیریت، شماره ۵۵. (۸۳–۱۱۸).

راعی، مسعود(۱۳۸۷)، «*جمهوری اسلامی ایران و تعهدات بین المللی*»، نور، شماره ۱۳.(۱۹۳– ۲۱۶).

Brazel, Y. (2002). A Theory of the State, U. K, Cambridye University Press.

Cole, G.D.H. (1997). Self-government and industry, London: G.Bell.

Folger, R. and Cropanzano, R. (1998). Organizational Justice and Human Resource Management; sage Publications.

Rocba. C. (2008).”Perceive Organizational Support and Employee performance”, (the mediating role of organizational commitment and organizational citizenship behavior), North American Society for Sport Management Conference (NASSM), Packianathan Chelladurai, The Ohio State University, Session 9, Thursday, May 29, 4:00 PM - 5:00 PM .

Archive of SID.ir